

ԱՌՈՒԱՎԻՆ

Կարկաջահոս՝ այս պուրակէն դալարուն՝
 Կը փախչիս դուն տարօրէն.
 Ահա կու գամ ես քու ձայնիդ օրորուն
 Լըսել յանկերդ մը նորէն:

Եւ արցունքիս արծաթ շիթերն անայլայլ
 Զուրերուն մէջ նետուեցան.
 Հաշտեցուցիր զիս վըշտին հետ, թուխ անփայլ,
 Իբրեւ համեստ ծիածան:

Եւ նորէն դու նոյն ուղիով կը հոսիս
 Շըրթունքիդ երգ մ'յարատեւ.
 Եւ ամէն օր դուն կը կանչես ափիդ զիս
 Որ ունենամ բաղձանք, թեւ:

Պատմեցի թէ կեանքը սափոր մ'է սիրոյ
 Բայց սէրն արցունքն է կեանքին,
 Սէր ու արցունք կը յաջորդեն իրարու
 Եւ կու տան վիշտն հաճոյքին:

Ո՛րքան բարի, անյիշաչար ես, առուակ.
 Օր մ'երբոր ես դալկահար
 Գաւազանով մը ծեծեցի ջուրդ ու ակ՝
 Պահ մը չանցած ժըպտեցար:

Ըսի քեզ թէ մեր կեանքին մէջ յարաժամ
 Երազի պէս անուշիկ
 Պիտի սիրենք, որպէս զի լանք, աշխատինք
 Իրողութիւնն աւստիկ:

Եւ կը յիշեմ երբոր տըխուր ու մենիկ
 Հին օրերուն մէջ պայծառ
 Եկայ ափիդ որրեւ հոգիս իմ ծագիկ
 Դուն ալ ինձ հետ յուզուեցար:

Այն օր իմ սիրտն յուզումներով լեցուն էր
 Ու ես մանուկ մըտացի
 Քեզի չըսի ինչ որ սորված էի դեռ,
 Եւ կաղնիին քով լացի:

ՅԱՎՈՐ ԴԱԽԻԹՆԱՆ

ՄԱՅՐ, ԱՂՕԹԷ

Մայր, աղօթէ որդւոյդ համար անտեսուած,
 Երբ վերջալոյսն իր արտառութեամբը մարի.
 Մայր, կ'ուզեմ որ քնքուշ հոգիդ սրբացած
 Ինծի համար տաճարին մէջ լո՛ւս հիւծի:

Մայր, աղօթէ...: Երբեք չըթնէրըս երեք
 Սիւներուն տակ աղօթք մ'ընել չըկրցան.
 Մայր, յիշէ՛ զիս աստղերուն տակ այս գիշեր,
 Երբ ես շրջիմ մըթութեան մէջ անսահման:

Միթէ ի զո՛ւր սեւ խաչերու փարեցայ
 Որ գէթ լըսեմ պայծառ խօսքերն Յիսուսին.
 Ի զո՛ւր, ի զո՛ւր տեսայ իյնալն արցունքին:

Մայր, աղօթէ...: Հոգիս դարձեալ կը հեւայ
 Եղած կրթիս ճիրանին մէջ խաղալիկ.
 Գէթ դուն գըթաս, բազմաշարժար իմ մայրիկ:

ՎԻՉԷՆ ՍՐԱՊՆԱՆ

ԵՐԿՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ՎԻՐԳԻԼԵԱՆ ՏԱՐԻՆ — ՎԻՐԳԻԼԵԱՆ ԾՈՎԱՊՏՈՅՏԸ
 ՎԱՐՊԵՏՆ ՈՒ ԱՇԱԿԵՐՏԸ — ՎԻՐԳԻԼԵԱՆ ԾԱՌԸ

(Շար. տես Բազմալեզ 1930, էջ 533)

Բ — ՎԻՐԳԻԼԵԱՆ ԾՈՎԱՊՏՈՅՏԸ

Եւ որպէս զի Լատին մշակոյթէն սե-
 րած քոյր ազգերուն զարգացեալ եւ բա-
 րեկիրթ շառաւիղներուն հաճոյալի առիթը
 տրուէր, իրենց ընտանեկան խեռն ու
 քէնը թողած, գալ հաւաքուիլ մեծն Վիր-
 ցիլիոսի յիշատակներուն շուրջը, եւ Վիր-
 ցիլեան Տարին ալ, այս կերպով աւելի
 մեծ փայլ մը ստանար, այս եւ ասոր
 նման ազնիւ դիտաւորութեամբ, իտալա-
 կան նորընտիր Ակադեմիային թելադրու-
 մով, իտալական Նաւային Դաշնակցու-
 թեան կողմանէ Վիրցիլեան ծովա-
 մը կազմակերպուեցաւ, Բրինտիգի ծովա-
 բաղաբը որոշելով ընդհանուր հաւաքումին
 կեդրոնավայր:

Հին Բրինտիգիումի տրուած այս նա-
 խապատուութիւնը մէկէ աւելի պատմա-
 կան դէպքերու հետեւանք էր:

Նախ եւ առաջ՝ որովհետեւ, այդ բա-
 ղաքին մէջ Վիրցիլիոս մեռած է, Աթէն-
 քէն ի դարձին, Փրկչին թուականէն 19
 տարի առաջ, քսաներկու Սեպտեմբերին.
 ճիշտ այն ամսոյն մէջ, որ մեզի յոյժ ըղ-
 ձալի թուեցաւ, եւ է իսկապէս, որ Լա-
 տին վեհ Քերթողին յիշատակին ընծայ-
 ուէր. եթէ, եթէ կ'ըսեմ, հայու մը ձայնը
 զօրաւոր արձագանգ տալու կարող ըլլար
 Աշխարհիս: Ինչ որ շատ տարակուսելի է.
 Բանի որ նա իր ազգային դատը չի հաս-
 նիլ լսել տալ սրտերուն:

Ինչ որ է, Բրինտիգի բաղաբը, այս
 պատմական յիշատակութենէն զատ, մե-
 ծամեծ ծառայութիւն մատուցած է *Ac-*
*tiuum*ի ծովամարտին ժամանակ, նպաստե-
 լով Օգոստոսի յաղթութեան, որուն վեր-
 ջապէս պիտի մնար, թեկնածուներու բար-
 ձումով, կայսերական ծիրանին փառքը:
 Մարկոս Անտոնիոսին պարտութեամբ, կը
 վերջանային տոհմային կռիւները եւ Հռոմ
 կայսրութեան անկաստեղէն ալ վերջը.
 նախ՝ զէնքի ձեռքով, եւ յետոյ Ս. Խաչին
 զօրութեամբ:

Բրինտիգի ծովալճին հանդիպակաց ե-
 ղերքին մօտ էր ուր կատարուած էին Ան-
 քիսէսի զաւակին մասին Ենէականի մէջ
 յիշատակուած գուշակութիւնները. Դիւեան
 պատգամէն սկսեալ, եւ Ենէասին միատեղ
 տարած ընտանի թերափներուն յայտնու-
 թիւնը, եւ նամանաւանդ Հեղինոս, Բուրթո-
 տիոնի արքային, Պրիամոսի հմայ զաւակը,
 վերջին գուշակութիւնները, որոնք իր քե-
 նեկային հաղորդեց, անոր մեկնելէն առաջ:
 Նովին գործով, վերջապէս, կ'ամբող-
 ջանային Վիրցիլիոսին ալ բոլոր իղծերը
 եւ նպատակները, որոնց յաջողութեան
 համար Դիցաբանութենէն փոխ առած էր
 Ենէասի ողիսականը, որպէս զի Հռոմայ

Վիրգիլ ակնարկել ուզած է իւրոն Տրո-
վայի զինադրօշին, որ կաթնտու խող մ'էր:
Ահա ինչ որ ինծի ներեալ է, կը յարէ
Հեղինոս, քեզի յայտնել:

Գիտե՛լ ինչ այլ չներեն Պարկայք Հեղինեայ,
Եւ ոչ խօսել տայ թոյլ կրօնեանն ինձ Հերա:

Այս պաշտօնական յայտնութենէն վեր-
ջը, Հեղինոս մտերմօրէն յոյժ կարեւոր
խորհուրդներ կու տայ քննեկալին. ինչ
որ ազգականի մը ներեալ էր, եւ Հեղի-
նոսի նման փորձ եւ պատուաւոր մարդու
մը պարտականութիւնը:

Կը զգուշացնէ յատկապէս իտալական
մերձակայ եզերքէն հեռուէն նաւարկել:

Այլ դու փութա խոյս տուր ի բաց ի յերկրէս
Եւ յաւտոնեան ի մօտակայ ծովեզերք
Որ ի մերմէ թանառ ծովէս, փախիր գերծ.
Անդ ամենայն ուրեք բնակեալ Հելլէնք չարք.
Եւ նարիկեան Լոկրեաց կանգնեալ կան պա-
[տուարք:

Եւ Պուլթրոտէն մինչեւ Նէպոլիս բո-
լորացած երկայնուղի ծովագնացքին վե-
րաբերեալ մանրամասն տեղեկութիւններ
տալէն յետոյ, չմոռնայ կ'ըսէ, Կումական
Սիրիլլային դիմելու:

Եւ ի նմանէ խնդրեալ պատգամ քեզ անգիր,
Բանալ ըզշուրթն, եւ ամբարձեալ ըզձայն իւր
Կանխապատում քեզ զիրսն առնել մըտադիր:
Նա պատմեցէ զիտալական ազգըս քեզ,
Եւ զհանդերձեալ պատերազմացդ ասպարէզ,

Որ ինչ մընայ կրել քեզ արկածըս վըշտաց,
Եւ յորոց գերծ լիցի քեզ խոյս տալ ի բաց.
Եւ բարեպաշտ մեծարանաց քոց ի ճահ,
Քեզ ընկալցի նա աշողակ ի դից ոահ:

Եւ պատկառելի քահանան իր վերջին
հրաժեշտը տալով եւ յաջողութիւն մաղ-
թելով իր քննեկալին:

Այսքան ինչ քեզ ազդել կարեմ. երթ դու օն,
Եւ գմեծն ամբարձ արդեամբ յեթեր զիւրոն:

Վիրգիլիոս, Ապոլոնի խորադէտ գու-
շակին բերնով եւ դարերը կանխելով,
տուած եղաւ իրեն ի պատիւ քսան դար
վերջը կազմակերպուելիք ծովապոռոյտին
կակապատում ուղղորդարքը = l'Itinera-
rio della Crociera Virgiliana, որ
յառաջապէս լոյս տեսած էր իտալ. Ակա-
դեմիային խնամքով, եւ որուն պատճէնը
Ենէականին Գ. երգին վերածումը հարկ
է նկատել:

Եւ տարբեր կերպով ալ կարելի էր:
Վասն զի եօթը տարուան մէջ կատարածը
Աքուիլէա նաեւ պարտաւոր էր տանել.
հինգ օրուան մէջ լրացնել: Որպէս զի
Հոկտեմբեր տասնըհինգին, այսինքն Վիր-
գիլիոսի ծնանելուն տարեդարձին օրը, ըզ-
բօսաշրջիկները հանդիսատես գտնուէին
Կապիտոլիոնի սրահին մէջ, ի ներկա-
յութեան իտալիոյ իմաստուն Արքային եւ
կորովի Վարչապետին, Լատին քերթողա-
հօր տիեզերատօնակ եւ պաշտօնական փա-
ռաւորութեան:

(Շար.)

Փրոֆ. Լեւոն Սիւրեղեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

Երկրաբանական զանազան շրջանները
երկիրս կազմաւորող ու զայն աստիճա-
նաբար իր կատարելութեան գոգը նետող
դարամիջոցներն են, որոնց իւրաքանչիւրը
իր տիեզերական բաժինը բերելով նա-
խորդին բերածին վրայ, բնութեան կու
տան յաւիտենական գոյութեան չորս զար-
գացման կատարելութիւնը, չորրորդակու
շրջանին՝ մարդուն երեւումը պսակուած:

Միլիոնաւոր դարերու նախ անշունչ
ու յետոյ շնչաւոր գոյութեանց յաջորդող
նախամարդը գլուխ գործոցն է Նախա-
խնամութեան արուեստին իր գեր-կատարե-
լարեալ համար, որ անջատաբար ար-
տայայտող արուեստի յայտնութիւննե-
րուն հաւաքական Եւն է: Որոնց իւրա-
քանչիւրը ձեւի մէջ տարբեր իսկ առա-
քելութեան մէջ նոյն՝ մին միւսին տրա-
մաբանական շարունակութիւնն է, յաջոր-
դը նախորդին լիովին արտայայտուելու
համեմատական անկարողութենէն ծնած:
Արուեստը նախամարդուն ծնունդովը
ծնած՝ ցեղերու հոգեկան ընդունակութիւնը
ու անոնց մտային տարողութիւնը կշռա-
դատող տարրն է:

Հին, դեռ աղամական շրջանի ժողո-
վուրդներու ոմանց բով շարքը զգեստա-
ւորման անհրաժեշտութեան տեղը բռնած,
արուեստի նախաքայլը կու տար գեղե-
ցիկի գերակշռող ձկտումով: Բնագոյրէն
զգացուած պէտք մը որ ժամանակի աղա-
ւաղիչ շունչին տակ հոգւոյ սննդաբու-
թեան անմիջականութիւնը պիտի դառնար:

***

Նախապատմական շրջաններուն տիրող
զծազրական առաջին գործերը չեն գիտ-

ցուիր թէ երբ սկսան. ոչ մէկ շօշափելի
փաստ կայ զանոնք ժամանակագրող: Սա-
կայն Լապրեկան եղջերուներու շրջանէն
(չորրորդական շրջան) մնացած ասոնց վազ-
քը ներկայացնող նախնական գծագրու-
թիւնները, քարի դարէն մնացած կենդա-
նիներու յառաջադիմութեան շեշտը կրող
գծագրութիւնները, կմախքներն են դարերը
որակող շրջաններու հետզհետէ եւ համե-
մատաբար աճող հոգեբանութեան:

Արդարեւ, մարդկային մտածելակերպի
եւ մըրոնողութեան ձեւափոխումը՝ որ կու-
տակուող դարերու աստիճանաբար աճումն
յեղաշրջեց՝ լեզուն միայն կրնայ նախորդը
յաջորդող նոր դարաշրջանը որակել: Տա-
րիները անզօր են տիրող մտայնութիւնը
կամ աշխարհայեացքը դէպ ի նոր տեսու-
թիւններ հակելով անոր իմաստը փոխելու:

Մարդկային ճարտարութեան այս նախ-
նական շրջանը դարերու թաւալումով իր
ստացած ձեւական յղկումը շարունակեց
մինչեւ այն կէտը, երբ բնութեան իշխան՝
նախամարդը, պէտքն զգաց շրջապատի եւ
իր գոյութեան պատճառ՝ աներեւոյթ ուժի
պաշտամունքէն: Սա նոր արշալոյսներու
եւ հոգեկան նոր վայելքներու շրջանն
եղաւ: Ճշմարիտ արուեստի թուականը՝
կրօնքի զաղափարով ծնած ու անոր հո-
գեպարար խորհրդովը ուռնացած:

Արուեստ եւ կրօնք փոխադարձ պարտը
մը ունին իրարու:

Կրօնքները արուեստի մէջ գտան զի-
րենք անմահացնող ու իրենց մայրամուտին
մէջ իսկ յաւիտենականութիւնը դիմագրա-
ւող մեծագոյն ազդակը (այսօր հին քա-
ղաքակրթութիւններու անհետացած կրօնք-
ները իրենց երբեմնի գոյութեան շեշտը
ունին արուեստի արտադրութիւններուն